

1936: jaar van revolutionaire hoop

In sommige jaren gebeurt er meer dan in verschillende andere decennia samen. Sommige jaren gaan de geschiedenis in als keerpunten. Dit was onder meer het geval met 1848 of 1917. Tachtig jaar geleden, in 1936, was er ook zo'n keerpunt. Het is het jaar van de Belgische en Franse massastakingen die onder meer betaald verlof afdwongen, het jaar van de Spaanse revolutie tegen een fascistische staatsgreep, maar ook het jaar van het begin van de Moskouse processen.

Nadat de arbeidersbeweging internationaal werd lamgeslagen door de eerste effecten van de wereldwijde crisis vanaf 1929 begon midden jaren 1930 een periode van heropstanding van de arbeidersbeweging. De uitzonderlijke crisissituatie leidde tot uitzonderlijke maatregelen tegen de werkenden. In Duitsland werd zelfs overgegaan tot een fascistisch experiment om de arbeidersbeweging volledig te breken. De impact daarvan was groot, de Duitse arbeidersbeweging was traditioneel een van de best georganiseerde en sterkste van heel Europa. Toch werd met die Duitse arbeidersbeweging vanaf 1933 onderworpen aan de dictatuur van Hitler en zijn nazi's.

Samen met een periode van een nieuwe economische groei die echter niet gevoeld werd door de werkenden (onder meer door devaluaties van munten en stijgende inflatie die niet gecompenseerd werd door hogere lonen) leidde dit tot nieuwe vragen in de arbeidersbeweging: hoe kunnen we het fascistische gevaar stoppen? Hoe kunnen we onze levensstandaard verbeteren? Hoe kunnen we breken met dit systeem?

Vanuit Moskou werd na 1933 een grote bocht genomen. De stalinisten hadden het fascisme niet zien aankomen en hadden hun tactieken er ook niet aan kunnen aanpassen. Voor 1933 gold de retoriek van het sociaal-fascisme: al wie Stalin niet trouw was, was een fascist. De 'fascisten' die zich op de arbeidersbeweging beriepen, de zogenaamde 'sociaal-fascisten' volgens Stalin, waren nog de ergste. Een machts-overname door Hitler werd als ongevaarlijk gezien, als een opstap naar een communistische revolutie. Dit perspectief werd uiteraard niet gerealiseerd. Hierop namen de stalinisten een bocht van 180 graden: de sociaal-fascisten van gisteren en zelfs delen van de burgerij werden plots bondgenoten in een breed Volksfront tegen het fascisme.

Het Volksfront onderscheidt zich van een Eenheidsfront in de krachten die het organiseert: niet alleen de arbeidersbeweging maar ook elementen van de burgerij die plots als 'progressief' worden bestempeld. Het onderscheidt zich ook in de methode: een eenheid die van bovenaf bekookstofd wordt (Volksfront) versus eenheid aan de basis onder werkenden die in actie komen (Eenheidsfront). Het Volksfront beperkt de programma's van de verschillende deelnemers tot een verdediging van het bestaande systeem tegen het fascistische gevaar, waarbij elke discussie over socialisme naar een verre toekomst wordt verwezen. Het Eenheidsfront betekent volgens Trotski: "apart marcheren, samen toeslaan." Anders gezegd: eenheid in actie, met respect voor elkaars eigenheid en behoud van programma.

Zowel in Frankrijk als in Spanje kwamen er dergelijke Volksfronten aan de macht. Het doel hiervan was om het bestaande systeem, het kapitalisme, te verdedigen. Maar onder brede lagen van de bevolking werd dit anders gezien. Daar was er veel hoop in fundamentele verandering en werd het succes van het Volksfront gezien als een opstap om tot die verandering te komen. De massa's eisten een versneld programma van verandering, het Volksfront kon en wou dit niet bieden. Daar zat de basis voor de nederlagen in Spanje en Frankrijk.

De bewegingen van 1936 tonen het enorme potentieel van de arbeidersbeweging om verandering af te dwingen. De Belgische algemene staking van 1936 begon spontaan van onderaf en breidde zich als een lopend vuurtje uit. Hier was er geen Volksfront-regering maar een regering van 'nationale eenheid'. De stakingsgolf leidde tot resultaten: onder meer het veralgemenen van het betaald verlof (6 dagen) en de

40-urenweek. Om een revolutionaire opstand van onderuit te vermijden, werden toegevingen van bovenaf gedaan. Hetzelfde gebeurde in Frankrijk waar de stakingsgolf er kwam op het enthousiasme voor de Volksfront-regering. Deze regering zat verveeld met de massabeweging, dit was niet het doel van een Volksfront. Ook in Frankrijk werden toegevingen gedaan om een verdere ontwikkeling van de beweging te vermijden. Het momentum dat kon leiden tot breuk met het kapitalisme werd zorgvuldig uit de weg geruimd door dit Volksfront.

Het Spaanse verzet tegen de fascistische opstand onder leiding van Franco toonde een strijdvoudige arbeidersklasse die bereid was om enorme opofferingen te doen in de strijd voor vrijheid en een andere samenleving. Vanuit de hele wereld trokken vrijwilligers naar Spanje om mee te strijden tegen het fascistische gevaar. Jammer genoeg werd ook deze beweging op een zijspoor gezet: het doodlopend straatje van Volksfronten die gericht zijn op het behoud van het kapitalisme en daarom de ontwikkeling van een beweging in de richting van maatschappijverandering saboterend en stoppen.

De nederlagen van 1936 en de daaropvolgende jaren gaven een vernieuwd zelfvertrouwen aan de kapitalisten, maar ook aan de Duitse nazi's en de stalinistische klik in Moskou. Om revolutionaire strijd preventief de kop in te drukken, werd vanaf de zomer van 1936 in Rusland gestart met de 'grote zuiveringen'. Duizenden strijdbare militanten werden vermoord, vooral de trotskisten waren een centrale vijand voor Stalin en co.

De gebeurtenissen van 1936 tonen de kracht en het potentieel van de arbeidersbeweging, maar ook het belang van tactiek en programma. Vandaag ziet de wereld er uiteraard compleet anders uit. Maar de discussie over een alternatief op het kapitalisme en hoe dat te bekomen, staat opnieuw op de agenda. De campagne van Bernie Sanders in de VS toonde dat socialisme geen vies woord meer is in de VS. Zijn capitulatie voor Hillary Clinton laat het gebrek aan vasthoudendheid zien. De opmars van Jeremy Corbyn in Groot-Brittannië met een enorme mobilisatie wekt de hoop op een regering die een einde maakt aan het besparingsbeleid.

80 jaar na het jaar van revolutionaire hoop op verandering, duikt die hoop opnieuw grootschaliger op. Laat ons van de lessen van 1936 gebruik maken om sterker te staan in de strijd van 2016!

